

Araştırma Makalesi / Research Article

Tang Hanedanlığı Dönemi Çin Müziği ve Türk Kavimlerinin Çin Müziğine Etkileri*

Nuray Pamuk Öztürk**

Öz

Tang Hanedanlığı, Çin tarihinde kültürel ve edebi zenginliğin en fazla görüldüğü dönemdir. Bu dönemde Türk kavimleriyle yaşanan askerî mücadeleler dışında Türk kültürünün Çin kültürüne yansımaları da açıkça görülmektedir. Kültürel yansımalarından bir tanesi olan müzik, çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Türk kavimlerinin geniş bir coğrafi alanı kapsıyor olması sebebiyle konu, etkileşimin en fazla olduğu Göktürkler, Uygurlar ve Kırgızların müzik kültürleriyle sınırlandırılmıştır. Önce bu üç Türk kavminin müzik kültürleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın devamında Tang dönemi Çin müziği anlatılmış, adı geçen Türk kavimlerinin müziklerinin Çin müziğine etkisi üzerinde durulmuştur. Türk müziğinin etkisiyle Çin müziği; yeni müzik sistemlerinin oluştuğu, pek çok müzisyenin yetiştiği, yenilendiği, zenginleştiği bir döneme girmiştir. Bu dönemde beş tanesi Türk kültürüne ait müzikler olan On Müzik Türü oluşturulmuş; pek çok Türk kökenli müzisyen Çin'de ünlenmiş; İmparatorluk Müzik Akademisinde yeni müzik sistemleri hakkında eğitim verilmiş, yetiştirilen müzisyenlerin birçoğu saray orkestrasında görevlendirilmiş; yeni müzikler, müzik aletleri ve danslar halk arasında beğeni toplamış ve yayılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Tang Hanedanlığı, Göktürkler, Uygurlar, Kırgızlar, Türk Müziği, Çin Müziği, Kültürel Etkileşim.

* Bu makale “Çin’in Tang Hanedanlığı Döneminde Türklerin Çinliler Üzerindeki Kültürel Etkileri” başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

Geliş Tarihi: 13 Nisan 2021 – Kabul Tarihi: 27 Nisan 2022

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Pamuk Öztürk, Nuray. “Tang Hanedanlığı Dönemi Çin Müziği ve Türk Kavimlerinin Çin Müziğine Etkileri.” *bilig*, no. 105, 2023, ss. 55-78.

** Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Çince Mütercim ve Tercümanlık Anabilim Dalı – Konya/Türkiye

ORCID: 0000-0001-8186-8116

nuray_panuk@hotmail.com

Giriş

Geleneksel Çin düşünce sistemi içerisinde müziğin önemli bir yeri vardır. Törenler ve müzik, antik Çin'de yaşamın temelini ifade eden iki önemli öğedir. Li Kuralları¹ insanların yaşamlarını ve davranışlarını yönlendirirken, müzik bu eylemlerin dışı vurulmasını sağlayan iç kuvvet olarak nitelendirilmektedir. Müzik, sadece davullar ve zillerden ibaret olarak değil, düşünce ve sözlerin ahenkli bir şekilde dile getirilmesi olarak görülmektedir. Müzik, ilk dönemlerde törenlerde ya da dinî amaçlı kullanılsa da daha sonraki dönemlerde eğlence amaçlı kullanılmaya başlanmıştır (Moule 163-164). Walter Kaufmann (9), geleneksel Çin müziği ile antik çağ müziği hakkında bilgi verirken Tang döneminin Çin müzik kültüründe bir ayrılma noktası olduğuna şöyle vurgu yapmaktadır:

Antik çağlara ait müzik kalıntıları mevcut olmadığından, eski Çin'in geleneksel müziği ile antik çağ müziğinin birbiriyle kıyaslanması mümkün değildir. Antik dönemlere ait Konfüçyüs ritüel müzikleri de doğrudan veya güvenilir bir kaynak sunmadığı için karşılaştırmaya dâhil edilmemektedir. Bu müzikler, daha çok gerçek performans dayalı, sanatçıların o an söylediği, daha sonraki dönemlere sözlü olarak aktarılmaya çalışılan eserlerdir. Doğaçlama, anlatım, kişiden kişiye aktarma yöntemleri ile sonraki nesillere ulaştırıldığı için güvenilir kanıtlar olarak kesin bilgiler içerdiğinin söylenmesi doğru olmaz. Antik çağ nota sistemleri en iyi ihtimalle Tang döneminden ileriye ulaşmamaktadır. Bu nedenle kullanımı çok azdır.

Tang döneminde, Türkistan² bölgesinde yaşayan Türk kavimleriyle yoğun kültürel iletişim içerisine girilmiştir. Bu iletişim sonucunda da karşılıklı etkileşim yaşanmıştır. Etkileşim, Tang dönemi soylularından halkına kadar Çin toplumunun her kesiminde kendini göstermiştir. Kültürel etkileşimlerden Türk kavimlerinin müzik kültürünün Tang dönemi Çin müziğine etkileri belirgindir. Bu etkiler sonucunda Çin müziğini zenginleştiren, değiştiren, yeni müzik sistemlerinin oluşmasına zemin hazırlayan bir döneme girilmiştir. Sui Hanedanlığı zamanında oluşturulmaya başlanan Dokuz Müzik Türü, Tang döneminde sınırlarını çizmiştir. Bu doğrultuda Türk müziklerinin de etkisiyle Çin müziği hem nitelik bakımından çeşitlenmiş ve gelişmiş hem de sayı bakımından artış göstermiştir.

Müziğin gelişmesi ile doğru orantılı olarak dans alanında da gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde Göktürk ve Uygur kökenli birçok dansçı, özellikle sarayda verilen davetlerde, törenlerde, kutlamalarda yer almaya başlamıştır. Saray eğlenceleri için Türkistan'dan orkestralar ve özellikle desenli halı üzerinde dans edebilen dansçılar getirilmiştir (Eberhard, *Çin Tarihi* 222; Kaufmann 152-153).

Türk Kavimlerinin Müzik Kültürü

Eski Türk topluluklarında müzik önemli bir yere sahiptir. Çandarlıoğlu (101), Türklerin sözlü olarak ifade ettikleri bestelere *ır* veya *yır*, sazlarla çaldıkları bestelere ise *küg* denildiğini, hakanların huzurunda *küg* ve *yırlardan* her gün dokuz tanesinin çalınması gerekliliğinin hükümdarlık alameti olduğunu aktarmaktadır.

Türk kavimlerinin, yaşam tarzları gibi göçebe müzik kültürleri vardır. Genel olarak hafif, kolay temin edilebilecek malzemenin, taşınması ve yapımı kolay müzik aletleri bulunmaktadır. 1952 yılında Xi-an şehrinin doğusunda yapılan arkeolojik kazılarda Tang döneminde yapılmış olduğu tahmin edilen duvar resimleri bulunmuştur. Bu resimlerden bazılarında müzik aletleri ve dansçılar resmedilmiştir. Resimlerde gözleri koyu renkli, uzun burunlu, yüzleri *Hu*'lara³ benzeyen, başlarına beyaz kumaşlar sarmış, üzerlerine uzun kollu gömlek giymiş, bellerine siyah kemer takmış, sarı renk ayakkabıları olan ve sarılı yeşilli halılar üzerinde dans eden dansçılar bulunmaktadır. Bu dansçıların sağ taraflarında başka bir sarı halı vardır. Halı üzerinde beş kişiden oluşan, iki sıra hâlinde dizilmiş bir orkestra bulunmaktadır; ön sırada üç kişi diz üstü oturmakta ve ellerinde dikey olarak tuttıkları *di* (笛)⁴, *beş telli pipa* (五弦琵琶 *wuxian pipa*)⁵ ve *konghou* (箜篌)⁶ vardır. Arka sıradaki iki kişiden bir tanesi *xiao* (簫)⁷ çalmakta, diğeri ise sağ elini öne doğru uzatmış şekilde beklemekte ve herhangi bir müzik aleti çalmamaktadır. Dansçıların sol tarafında başka bir sarı halı vardır. Halının üzerinde altı kişiden oluşan, iki sıra hâlinde bir orkestra bulunmaktadır. Ön taraftaki üç kişi dizleri üzerine oturmuş *pipa*, *sheng* (笙)⁸ ve *bo* (鉦)⁹ çalmaktadır. Arka sırada yer alan üç kişiden biri *di* çalmakta, diğeri bir tahta parçasına vurarak ritim tutmakta, üçüncü kişi ise sol elini öne uzatmış şekilde hiçbir müzik aleti çalmadan beklemektedir (Guan 46).

Bu resimlerden Türk kavimlerinin hem kıyafetleri hem de müzik aletleri hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Aynı zamanda müzik ve dansı uyumlu bir şekilde bir arada sürdürdüklerini görmekteyiz. Tang dönemi yabancı kavimlerin müziklerini anlatan bazı resimlerde yine deve sırtına serilmiş halı üzerinde *pipa*, *di* gibi müzik aletlerini çalan müzisyenler bulunmaktadır.

Türk kültürünün geniş bir coğrafyayı kapsıyor olması konunun geniş bir çerçeveden bakılarak incelenmesini gerektirmektedir. Tang Hanedanlığının kuzey ve kuzeybatı kesiminde yaşayan birçok Türk kökenli göçebe, yarı göçebe, atlı göçebe kavim bulunmaktadır. Hanedanlık, bu kavimlerle zaman zaman siyasi, kültürel, ekonomik ilişki ve iletişimde bulunmuş; zaman zaman da askeri mücadele içerisine girmiştir. Bu kavimlerin sayısı çok fazla olduğu için çalışmada, etkileşimin en belirgin olduğu kavimlerin müzik türleri üzerinde durulacaktır. Bunlar; MÖ 4. yüzyılda ortaya çıkmış Hunların devamı olan Göktürkler (Taşağıl, *Göktürkler I-II-III* 9) (Göher Vural 119-123), tarihî süreçte Göktürklerin hâkimiyetine son veren üçlü ittifakın bir kolu olan Uygurlar¹⁰ ve Uygurlarla sürekli mücadele içerisinde olan Kırgızlardır (Taşağıl, *Çin Kaynaklarına Göre* 77-79; Kıldıroğlu 54-55).

Göktürkler

Göktürkler döneminde müzik, biçim ve nitelik bakımından hem gelişmiş hem de çeşitlenmiştir. Göktürkler başarılı bir şekilde sürdürülen siyasi ve askerî politikalar sonucunda sınırlarını genişletmiştir. Genişleyen sınırlarla beraber kervan yolları, önemli ticaret noktaları da kontrol altına alınmıştır. Bu noktaların ekonomik olarak kağanlığa katkı sağlamalarının yanı sıra kültürel anlamda da önemleri büyüktür. Başta Çin olmak üzere, Hindistan, Tibet, İran ve birçok kültürün Türk kültürü ile kesişim noktası olan bu yerlerde karşılıklı etkileşim de net bir şekilde görülebilmektedir. Bu bağlamda Göktürk müziği farklı bölgelere yayılmış ve diğer müzik türlerinden de etkilenmiştir. Bu durum müziğin gelişmesinde, çeşitlenmesinde etkili olmuştur.

Göktürkler döneminde müzik ve dans, toplu eğlencelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Müzik; eğlence ve festivallerin yanı sıra günlük hayatta, edebiyat ve sanat türlerinde de kendisini göstermektedir. Giraud (235), Göktürlere ait metinler incelendiğinde müzikal nitelikte bir üslubun dikkat çektiğine vurgu yapmaktadır. Ona göre Hendiadyoin¹¹ adı verilen figürler, tekrarlanan

sözcükler, simetrik cümleler, ikiye bölünebilen cümleler düzyazı üslubunun müzikal olmasını sağlamaktadır.

Bu dönemde Göktürk müzik türleri arasındaki farklar net bir şekilde görülmektedir. Göktürk müziğini; dinî müzik, tuğ müziği, destan müziği, toplantı-tören ve festival müziği, günlük hayatı konu alan müzikler, ağıtlar olmak üzere sınıflandırılmaktadır (Göher Vural 157-164). Müzikteki pentatonik¹² yapı belirginleşmiş, perde sayıları artmış, makamlar genişletilmiştir. Göktürk döneminde *davul*, *kopuz*, *arp/çeng*, *pipa*, *kös*, *zil* ve üfleli çalgılardan *kaval* ve *flüt* önde gelen müzik aletleridir.

Uygurlar

Türk kavimleri arasında müzik türü ve müzik aleti bakımından en fazla çeşitliliğine sahip olan kavim Uygurlardır. Uygurların resmî çalgıları *altın süslemeli boru* ve küvürdetmek (gümbürdetmek) filinden türemiş olan *kövrük* (ya da *küvrük*) adı verilen altın süslemeli bir tür davuldur. Altın süslemeli bu davul ve boru ile yine altın süslemeli sancaklar Uygurlar tarafından kağanlık simgeleri olarak kabul edilmektedir (Göher Vural ve Solmaz 294-295). Uygurların, Mani dinini kabul etmeleri, yerleşik hayata geçmeleri gibi etmenlerden dolayı eğitim konusunda kurumsallaşmış bir yapıya sahip oldukları bilinmektedir. Düzenli bir eğitim sisteminin olması okuryazarlık oranının yüksek olmasına fırsat vermektedir. Bu durum müzik eğitiminin de gelişmesine yardımcı olmuş, başarılı müzisyenler yetiştirmiştir. Bu kişiler yeni müzisyenlerin yetişmesi için çaba harcamış, Uygur müziğinin farklı coğrafyalara yayılmasını sağlamışlardır. 6. yüzyılın Uygur müzisyenlerinden Sucup'un on iki melodiyi çok iyi bildiği ve bu melodiyi Çin'e götürdüğü hakkında bilgiler verilmektedir (Baykuzu 128). Bu melodi Çin müziğine önemli bir yenilik getirmiştir. Aynı zamanda Çinli müzisyenlerin Uygurlara gelerek müzik dersi aldıkları, Türklere özgü bazı müzik aletlerini Çin'e götürdükleri aktarılmaktadır. Sucup'un yanı sıra Sui döneminden itibaren Vaycra Kilti, Beyminda, Pi Şiğu, Vaycraçin, He Mianzi, Sao Xiaokui başta olmak üzere birçok müzisyen Çin'e giderek Uygur müziğinin yayılmasını sağlamıştır (İnayet 68-70; Hidayet Ekrem 116-117).

Türk kültüründe şarkıların yazılı değil sözlü olarak aktarıldığı, usta müzisyenlerin öğrencilerini yetiştirerek bu ezgileri ve müzikleri daha sonraki nesillere aktardığı bilinmektedir. Ancak Uygurlar döneminde usta çırak iliş-

kisinin dışına çıkılarak ve yazıp okuyarak müzik yapma yönteminin uygulandığı, doğaçlamanın yanı sıra bestelemenin de önem kazandığı düşünülmektedir (Göher Vural 227).

Uygurların, resmî törenlerde kullanılan *altın süslemeli davul* ve *borunun* yanı sıra çok çeşitli müzik aletleri vardır. *Kopuz*, *ney/flüt*, *surnay/zurna*, *burğalboru*, *baliman*, *berbab*, *ravab*, *kumul گیرceki*, *arp/çeng* bu müzik aletlerinin başında gelmektedir. Müzik, Uygur yaşamında resmî törenlerde, dinî törenlerde, bayramlarda, eğlencelerde ve günlük yaşamda geniş yer kapsamaktadır.

Kırgızlar

Kırgızlar, çeşitli sanat ve zanaat dallarında eserler ortaya koymuşlardır. Bunların arasında edebi türler dikkat çekmektedir. Edebi türler içerisinde ise destanlar önemli bir yere sahiptir. Destanlar, Kırgız tarihi ve kültürü hakkında bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Bu destanlar aracılığı ile Kırgız müzik kültürü hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Kırgızların en önemli destanlarından olan Manas Destanında, farklı müzik aletleri ve bu müzik aletlerinin farklı amaçlar doğrultusunda kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; *davul*, askerî müzik içerisinde ordunun harekete geçmesi, taktik verme vb. amaçla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra siyasi simge olarak hükümdarlığı ifade etmektedir. Genel anlamda ise haberleşme amacıyla kullanılmaktadır. Askerî müzik içerisinde davulun yanı sıra *zurna* da önemli bir yere sahiptir (Göher Vural ve Solmaz 291-295). Ses tınlarının güçlü olması ve uzak mesafelerden dahi duyulabilir özellikte olmaları bu iki müzik aletinin yaygın kullanılmasının sebepleri arasında gösterilebilir.

Kırgızlar, dinî törenlerde de davulu yaygın olarak kullanmaktadır. Şamanizm inancına sahip olan Kırgızların, dini törenlerini yöneten kişilere Gan veya Kam denilmektedir (Eberhard, *Çin'in Şimal* 69; Taşağıl, *Çin Kaynaklarına Göre* 85). Bu kişiler törenlerde davulun yanı sıra *kopuz* adı verilen müzik aletini de kullanmışlardır. Davulların kasnağı kayın veya sedir ağacından yapılmaktadır. Derisi için ise geyik, dağ keçisi veya tay derisi kullanılabilir (Gömeç 122-123).

Davula ek olarak Kırgızların müzik aleti olarak *flüt*, *pipa*, *Tatar pipası*, *dü-dük*, *plaka* ve *zilleri* bulunmaktadır. Kırgız müzik aletleri ile ilgili olarak Eberhard, *flüt*'ün Çince karşılığı olarak *dí*'yi ve *Tatar pipası*'nın Çince karşılığı olarak *bi-lí*'yi kullanmaktadır. Bunların yanı sıra *şing flavı*, *dümbelek*

ve *gong* adı verilen müzik aletlerinin varlığından söz etmektedir (Eberhard, *Çin'in Şimal* 69; Taşağıl, *Çin Kaynaklarına Göre* 85).

Bahsedilen Türk kavimlerinin müzik kültürlerinin ortak noktaları bulunmaktadır. İnceleme yaparken en dikkat çeken nokta ise müzik aletlerine verdikleri isimlerdir. Örneğin; Kırgızların ve Göktürklerin *flüt*, Uygurların *ney/flüt* dedikleri müzik aletine Çinliler *di*; Kırgızların *Tatar pipa*sı dedikleri müzik aletine Uygurlar *balıman/bi-li/pi-pi/Tatar borusu*, Çinliler *bi-li*; Uygurların *berbab* dedikleri müzik aletine Göktürkler, Kırgızlar ve Çinliler *pipa*; Uygurların *kumul* girceki dediği müzik aletine Çinliler *erhu*; Göktürklerin ve Uygurların *arp/çeng* dediği müzik aletine Çinliler arp anlamına gelen *shuqin* (竖琴)¹³ demektedir. Bu durum değişimin ve kendi alışkanlıklarına ve kültürlerine uyarlanmanın nasıl devam ettiğini göstermektedir.

Tang Hanedanlığı Çin Müzik Kültürü ve Türk Kavimlerinin Etkileri

Tang Hanedanlığı, Çin müziğine altın çağını yaşatan dönem olmuştur. Tang döneminde özellikle İmparator Tang Taizong'un (唐太宗 627-649)¹⁴ başarılı politikaları ve kültür-sanata verdiği değer sayesinde müzik alanında birçok gelişme olmuş ve çok sayıda müzisyen yetiştirilmiştir. Müzik türleri daha önceki dönemlerde olduğu gibi sarayla sınırlı kalmamış, halk arasında da beğeni toplamıştır

Tang dönemi Çin müziği temel olarak iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki sarayda ya da dinî törenlerde çalınan, Tören Müziği veya Saray Müziği anlamına gelen *Ya Müziği* (雅乐); diğeri ise bütün yerel törenlerde, tiyatrolarda, sokaklarda çalınan Halk Müziği anlamına gelen *Su Müziği* (俗乐)¹⁵dir (Corbett-Smith 574). Bu iki müzik türü arasında belirgin farklar bulunmaktadır. Tang döneminde şiirlerin bestelenerek şarkı haline dönüştürülmesi çok yaygındır. *Ya Müziği*, resmi denetim altında bulunmakta ve genel olarak *davul*¹⁶ ve diğer vurmali çalgılar eşliğinde, klasik ve serbest nazımlı Tang şiirlerinin bestelenmesinden oluşmaktadır. *Ziller* ve *taş çanlar* bu müzik türünde baş müzik aleti olarak kullanılmaktadır.

Su Müziği, kendi içerisinde farklı müzik sistemlerini barındırmaktadır. *Su Müziği*nde genel olarak halkın yaşamını konu edinen eserler yer almaktadır. *Su Müziği* içerisinde yer alan müzik sistemlerinden bir tanesi *Yan Müziği*¹⁷ (燕乐)dir. *Yan Müziği*, *Su Müziği*nin temel ifade şeklidir ve genel olarak akşam yemeklerinde icra edilen bir müzik sistemidir. Geleneksel müzik tür-

lerinde gelişme yaşanması ile birlikte *Yan Müziği* sarayda çalınmaya başlamıştır. Böylelikle halk müziği olan *Su Müziği*, Tang sarayındaki eğlence ve törenlerde yer almaya başlamıştır (Xu 419) (Moore). 712-755 yılları arasında yönetimi devralan, Tang Hanedanlığına ikinci altın çağını yaşatan imparator olan Tang Xuanzong (唐玄宗 712-756) döneminde sarayda müziğin etkisi üst seviyelere ulaşmıştır. Öyle ki, bu dönemde İmparatorluk Müzik Akademisinde birçok öğrenci eğitim görmüş, eğitim gören yüzlerce öğrenciden en iyileri saray orkestrasında müzisyen olarak görev almıştır.

Tang döneminde orkestralarda müzik aletlerine göre düzenleme yapılmamaktadır. Orkestralar ayakta duran ve oturan bölüm olarak iki kısma ayrılmaktadır. Oturan bölüm gösteri yapılan salonun üst tarafında, ayakta duran bölüm ise alt tarafında performans sergilemektedir. Ayakta duran bölümde müzisyenler ve dansçılar yer almakta, müzisyenler de belli ölçülerde dansa eşlik etmektedir. Ayakta duran bölümde sekiz müzik sistemi görünmektedir. Bunlar; *An Müziği* (安乐), *Taiping Müziği* (太平乐), *Pozhen Müziği* (破阵乐), *Qingshan Müziği* (庆善乐), *Dading Müziği* (大定乐), *Shangyuan Müziği* (上元乐), *Shengshou Müziği* (圣寿乐), *Guangsheng Müziğidir* (光圣乐). Oturan bölümde yer alan müzisyenler az ölçüde danslara eşlik etmektedir. Oturan bölümde altı müzik sistemi görünmektedir. Bunlar; *Yan Müziği* (宴/燕乐), *Changshou Müziği* (长寿乐), *Tianshou Müziği* (天授乐), *Niaoge Wansui Müziği* (鸟歌万岁乐), *Longchi Müziği* (龙池乐), *Xiao Pozhen Müziğidir* (小破阵乐). Bahsedilen müzik sistemlerinde kullanılan müzik aletlerinin birçoğu Türkistan bölgesinde yer alan etnik ulusların müzik kültürlerine aittir (Xu 419-420) (Du You). Oturan bölümde yer alan müzisyenlerin yüksek seviyede sanat anlayışına ve teknik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda, ayakta duran bölümde yer alan müzisyenlerin teknikleri ikinci sırada yer almaktadır.

Tong Dian'e göre *An Müziği*, İmparator Zhou Wudi döneminde oluşturulmuştur. Bu dönemde *An Müziği*, Zhou Hanedanlığı döneminde Şehir Dansı anlamına gelen Chengwu (城舞) olarak da anılmaktadır. Seksen kişilik bir dansçı grubu bulunmaktadır. Bu dansçılar altın takılar ve deri şapkalar takmakta, saçlarına dik şekil vermekte ve *Hu*'lar gibi dans etmektedir. *Taiping Müziğine*, *Beş Yön Aslan Dansı (Müziği)* de denilmektedir. *Pozhen Müziği* ve *Qingshan Müziği*, İmparator Tang Taizong zamanında oluşturulmuştur. *Dading Müziği*, İmparator Tang Gaozong zamanında oluşturulmuş, *Pozhen Müziğinden* türetilmiştir. Yüz kırk dansçıdan oluşan bir

gösteri grubu bulunmaktadır. *Shangyuan Müziği*, İmparator Tang Gaozong zamanında oluşturulmuştur. Seksen kişilik bir dansçı grubu bulunmaktadır. *Shengshou Müziği*, İmparator Tang Gaozong zamanında oluşturulmuştur. Yüz kırk kişilik bir dansçı grubu bulunmaktadır. *Guangsheng Müziği*, İmparator Tang Xuanzong zamanında oluşturulmuştur. Seksen kişilik bir dansçı grubu bulunmaktadır. *Yan Müziği*, Sui döneminde oluşturulan Dokuz Müzik Sistemi içerisinde bulunan müziklerden bir tanesidir. Tang Hanedanlığı kadın imparatoru Wu Zetian (武则天) zamanında değişikliğe uğramıştır. *Changshou Müziği*, Wu Zetian yönetiminin Changshou yılında (692-694 yılları arası) oluşturulmuştur. Dansçı sayısı on ikidir. *Tianshou Müziği*, yine Wu Zetian yönetiminin Tianshou yılında (690-692 yılları arası) oluşturulmuştur. Dansçı sayısı dörttür. *Niaoge Wansui Müziği*, Wu Zetian'in yönetiminin son döneminde oluşturulmuştur. Dansçı sayısı üçtür. *Longchi Müziği*, Tang Xuanzong zamanında değişikliğe uğramış bir müzik sistemidir. Yetmiş kişilik dansçı grubu bulunmaktadır. *Xiao Pozhen Müziği*, Tang Xuanzong zamanında oluşturulmuştur. Bu müzik sistemi ayakta duran bölüme ait olan Pozhen Müziğinden türetilmiştir. Dansçı sayısı dörttür (Du You).

Çin'in günümüz Shanxi eyaletinin Anxi şehrinin batısında yapılan arkeolojik kazılarda Tang dönemine ait mezarlar keşfedilmiştir. Bu mezarlarda yapılan kazılarda üç renkli, deve üzerinde oturan müzisyen figürlerinin olduğu kalıntılar ve üzerinde müzisyen figürleri olan üç renkli çömler bulunmuştur. Bu kalıntıların Kaiyuan (开元)¹⁸ öncesi döneme ait olduğu tahmin edilmektedir. Develerin yüksekliği 50 cm'dir. Vücutları cilalı beyaz renktedir. Sadece omuz ve alt karınları koyu sarı renktedir. Bu figürün en dikkat çekici özelliklerinden biri sırtına kazınan insan figürlerinin bulunduğu platformdur. Platformun üzerine dikdörtgen şeklinde, kenarları örgülerle çevrilmiş bir örtü kazınmıştır. Bu küçük örtü üzerinde sekiz kişilik bir orkestra yer almaktadır. Birbirinden farklı görünüşe sahip yedi erkek müzisyen figürü platformun dörtkenarını kaplayacak şekilde oturmaktadır. Üzerlerinde yuvarlak yakalı, dar kollu *Hu* kıyafetleri bulunmaktadır. İnsan figürlerinin yüksekliği 12 cm'dir. Bu müzisyenler ellerinde *sheng*, *xiao*, *pipa*, *shuqin* ve *di* adı verilen müzik aletlerini tutmaktadır. En sonda yer alan insan figürü alkışlıyormuş gibi yapılmıştır. Platformun ortasında dans eden bir dansçı kız bulunmaktadır. Bu kızın saçları topuz şeklinde toplanmıştır ve yüzü kırmızı renktedir. Başı dik, göğsü dışarı, sağ eli öne doğru havaya kalkmış, kıyafetinin sol kolu yukarı katlanmış şekilde yapılmıştır (Jiao 82-83).

Tang müziği içerisinde önemli bir yere sahip olan *Yan Müziğinde*, dans gösterileri ve müzik performansları bir aradadır. Bu müzikli gösteriler *Da Ezgisi* (大曲) ve *Fa Ezgisi* (法曲) olarak iki kısma ayrılmaktadır. *Da Ezgisi*, müzik ve dansın bir arada sergilendiği bir ezgidir. En önemli özelliklerinden biri vokal müziğin ve dansçıların şarkılarla uyum içerisinde hareket etmeleridir. Bu ezgi genel olarak şiirlerin bestelenerek klasik Çin müziğiyle bir araya getirilmesi ile oluşur. Gösterilerde nakaratlar tekrar tekrar yinelenir ve dans çeşitliliği çok fazladır. *Fa Ezgisi* ise halk arasında yaygın olan şarkı ve danslarda kullanılmaktadır. Bu ezgiye *Qingshan Müziğinde* çok rastlanmaktadır. Seslerin doğal ve akıcı olması en önemli özelliklerinden bir tanesidir. Bu ezgi de müzik aleti olarak; *nao* (铙)¹⁹, *bo*, *zhong* (钟)²⁰, *qing* (磬)²¹, *xiao* ve *pipa* yaygın şekilde kullanılmaktadır.

Sui döneminde *Fa Ezgisi* üzerinde değişiklikler yapılmıştır. Tang Hanedanlığı imparatoru Tang Xuanzong döneminde *Fa Ezgisi* üzerinde yine bazı değişiklikler yapılmış, ezgiye yeni sesler eklenmiştir. Tang Xuanzong döneminde orkestralarda oturan bölümde yer alan üç yüz müzisyen içerisinde seçilen kişiler, sarayda dans ve şarkı dersleri vermeye başlamıştır. Bu değişikliklerden sonra *Fa Ezgisinin* adı *Xian Shao Ezgisi* (仙韶曲) olarak değiştirilmiştir. İmparator Tang Xuanzong döneminde kayıt altına alınan “Gökkuşuğu ve Keşiş Dansı” bu ezginin temsilci eserleri arasında gelmektedir.

Tang dönemi ezgilerinde sık sık yenilenmeler olmuş, bu yenilenmeler sonucunda benzer ezgiler ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin; “Kavak-Söğüt Dalları (杨柳枝)” Sui döneminde ortaya konulmuş bir eserdir. Tang Hanedanlığının Kaiyuan döneminde yedi imli dört mısralı şiirlerin bestelenmesi ile müzik dünyasına girmiştir. Bir diğer örnek ise; İmparator Tang Dezong (唐德宗 472-805) zamanında, damadı Wang Shiping (王士平) ile kızı Yi Yang (义阳)’ın arası düğünden kısa bir süre sonra açılmıştır. Bir süre sonra da ayrılmışlardır. Bu durum aydın kesim arasında müzikli gösteri olarak yayılmıştır. Bu dönemde halk arasında da bazı hikâyeler yeni sesler eklenerek müzikli gösterilere dönüştürülmüştür. Zamanla bu bir akım haline gelmiştir. Tang Hanedanlığın sonlarına doğru ise yeni bir ezgi popüler hâle gelmiştir. *Pai Dan* (拍弹) adı verilen bu tür, anlatım ve hareketlerin bir arada olduğu şarkılı gösterilerdir. Song Hanedanlığı döneminde bu türe *Dan Ezgisi* (弹曲) adı verilmiştir (Xu 423).

Sui Hanedanlığının son imparatoru Sui Yangdi (隋炀帝 569-618), müzik sistemlerinde ve müzik aletlerinde yeniliğe açık bir politika yürütmüş ve saray müzisyenlerinden saray müziğinin derlenip sınıflandırılmasını istemiştir. Bu çalışmanın sonucunda da Dokuz Müzik Türü (九部乐) ortaya çıkmıştır. 618 yılında Tang Hanedanlığı kurulmuştur. Tang Hanedanlığı, Sui Hanedanlığı zamanında oluşturulmuş Dokuz Müzik Türünü devam ettirmiştir. Sui döneminde saray müziği alanında çalışmalar yapmış olan Bai Mingda (白明达)²² çok değerli bir müzisyendir ve Tang döneminde de müzik alanındaki çalışmalarına devam etmiştir (Wu 90-92).

Tang imparatorlarından Tang Xuanzong, azınlık müzikleri ve yabancı müziklerin etkilerine destek vererek Çin saray müziğinin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Saray müziğinin derlenip düzenlenmesi için çalışmalar yapmıştır. Sui döneminde oluşturulan Dokuz Müzik Türünün geliştirilerek On Müzik Türünün oluşturulması için çalışmalar yapılmasını sağlamıştır. Tang döneminde oluşturulan On Müzik Türü, saray müziğinin gelişmesi adına atılmış önemli bir adım olarak görülmektedir. Kaydedilmiş müziklerin büyük bölümü, azınlıkların müzikleri ve yabancı kavim ve devletlerin müziklerinden oluşmaktadır.

Tablo 1

Güney Kuzey Hanedanlıkları Döneminden Sui-Tang Hanedanlığı Dönemine Kadar Oluşturulmuş Müzik Türleri (Xie 162)

	Önceki Liang	Sonraki Liang	Kuzey Wei	Kuzey Zhou	Sui	Tang
Yayımla ve Eklenme Zamanı	Jianxing Sonrası (345-353)	Da-an'ın ilk yılının öncesi ve sonrası (384- 386)	Yanhe Öcesi ve Sonrası (431-436)	Tianhe Üçüncü Yılı (658)	Kaihuang'ın Başlangıcı (581 ve sonrası)	Daye'nin Ortası (605+ 618) Wude İlk Yılı (618 ve sonrası) Zhenguan on altıncı yılı (642)
Eklenen					Yedi Müzik Türü	Dokuz Müzik Türü Dokuz Müzik Türü On Müzik Türü
Müzik Adı			*		清商伎 (Qing shang Ji)	清商 (Qing shang) 清商 (Qing shang) 清商 (Qing shang) 清商 (Qing shang) 宴乐 (Yan Yue) 宴乐 (Yan Yue)
	秦汉伎 (Qin Han Ji)	西凉 (Xiliang)			国伎 (Guo Ji)	西凉 (Xiliang) 西凉 (Xiliang) 西凉 (Xiliang) 西凉 (Xiliang)

Müzik Adı		高昌 (Gaochang)			高昌 (Gaochang)	
	龟兹 (Qiuci)	龟兹 (Qiuci)	龟兹伎 (Qiuci Ji)	龟兹 (Qiuci)	龟兹 (Qiuci)	龟兹 (Qiuci)
		疏勒 (Shule)			疏勒 (Shule)	疏勒 (Shule)
		康国 (Kang guo)			康国 (Kang guo)	康国 (Kang guo)
		安国 (An Guo)	安国伎 (An Guo Ji)	安国 (An Guo)	安国 (An Guo)	安国 (An Guo)
	天竺 (Tianzhu)		天竺伎 (Tianzhu Ji)	天竺 (Tianzhu)		
					扶南 (Funan)	扶南 (Funan)
		高丽 (Gaoli)	高丽伎 (Gaoli Ji)	高丽 (Gaoli)	高丽 (Gaoli)	高丽 (Gaoli)
			文康伎 (Wenkang Ji)	礼毕 (Li Hua)	(礼毕) (Li Hua)	(讌后) (Yan Hou)

Bu müzik türleri; *Yan Müziği* (燕 - 宴乐), *Qingshang Müziği* (清商乐), *Xiliang Müziği* (西凉乐), *Gaochang Müziği* (高昌乐), *Qiuci Müziği* (龟兹乐), *Shule Müziği* (疏勒乐), *Kang Guo Müziği* (康国乐), *An Guo Müziği* (安国乐), *Funan Müziği* (扶南乐) ve *Gaoli Müziği* (高丽乐)'dir.

Yan Müziği (燕 - 宴乐)

Çalışmanın önceki bölümlerinde bu müzik türü ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. *Su Müziği* içerisinde yer alan müzik sistemlerinden bir tanesidir. *Yan Müziği*, *Su Müziği*'nin temel ifade şeklidir ve genel olarak akşam yemeklerinde icra edilen bir müzik türüdür. Sui-Tang Hanedanlıkları döneminde misafirleri ağırlarken yemeklerde çalınmaktadır. Daha sonraki dönemlerde hem içerik bakımından zenginleşmiş hem de daha yaygın bir hâl almıştır. Tang Hanedanlığı sonrasında da bu müzik türünün etkileri devam etmiştir.

Qingshang Müziği (清商乐)

Kuzey-Güney Hanedanlıkları içerisinde yer alan Kuzey Wei (386-534) döneminde ortaya çıkmış bir müzik türüdür. 420 yılından sonra Çin'in siyasi merkezinin güneye kaymasıyla birlikte bu müzik türü yerel halk

müziği ile etkileşim içerisine girmiştir. Bu etkileşim değişimi beraberinde getirmiştir ve zamanla kendine has özelliklerini kaybetmeye başlamıştır. Sui Hanedanlığı döneminde bu müzik türü üzerinde yeni düzenlemeler yapılmış ve *Qingshang Müziği* adı verilmiştir.

Xiliang Müziği (西凉乐)

Batı Liang Müziği anlamına gelen bu müzik türü, Kuzey-Güney Hanedanlıkları döneminde Kansu Bölgesi ve Sarı Irmağın batısında yer alan Liangzhou bölgesine ait bir müzik türüdür. Tang müziği ve Kuça müziğinin kaynaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu müzik türü, ilk olarak Sui Hanedanlığı döneminde oluşturulan yedi müzik türü içerisine *Guoji* (国伎) adı ile dâhil olmuş, daha sonraki dönemde oluşturulan Dokuz Müzik Türü içerisine girdiğinde ise Batı Liang Müziği adını almıştır. Tang Hanedanlığı döneminde de etkisini sürdürmüştür. Batı Liang Müziği türünde, Tang Taizong'un kendisinin yazdığı bir şiirin (Dokuz Başarı Dansı), imparatorun kendi isteğiyle bestelendiği ve atmış dört genç erkekten oluşan bir dans grubu tarafından sahnelendiği aktarılmaktadır (Wu 92).

Gaochang Müziği (高昌乐)

Turfan Müziği anlamına gelmektedir. İlk olarak Kuzey Zhou Hanedanlığı döneminde oluşturulmuştur. Ancak Sui Hanedanlığı döneminde Dokuz Müzik Türü oluşturulurken bu müzik türüne yer verilmemiştir. Batı Wei ve Turfan bölgesinin ortak müzik özelliklerini taşımaktadır. Ortaya çıktığı ilk dönemlerde Turfanlı kadın dansçılar tarafından icra edilmektedir. Sui Hanedanlığı imparatoru Sui Wendi'nin yönetiminin ilk altı yılında *Gaochang Müziği*, *Shengming Müziği* (圣明乐) içerisinde bir ezgi olarak değerlendirilmiştir. İmparator daha sonra bu müzik türünü dinlemiş ve çok beğendiği için üzerinde çalışmalar yapılmasını emretmiştir. Tang Hanedanlığı dönemi Zhenguan'ın on altıncı yılının on birinci ayında *Gaochang Müziği*, On Müzik Türüne dâhil edilmiştir (Du You).

Müzik ve dansın bir arada olduğu *Gaochang Müziği* gösterilerinde iki dansçı yer almaktadır. Bu dansçılar kolları desenli beyaz bir ceket ve kırmızı deri ayakkabı giymekte; bellerine kırmızı deri kemer, alınlarına kırmızı bant takmaktadır. Müzik aleti olarak birer tane *davul*, *bel davulu*, *jilou davulu*, *jie davulu*; ikişer adet *xiao*, *yatay flüt*, *bi-li*, *pipa*, *beş telli pipa*'nın yanı sıra bir adet *konghuo* kullanılmaktadır (Jiu Tang Shu 74).

Qiuci Müziği (龟兹乐)

Kuçça Müziği anlamına gelmektedir. Kuzey-Güney Hanedanlıkları döneminden bu yana Çin müzik sisteminde yer almaktadır. Sui-Tang Hanedanlıkları döneminde oluşturulan müzik sistemleri içerisinde yer alan bu müzik türü, *Yan Müziği* içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Diğer müzik türleri *Yan Müziği* içinde bu tür kadar etkili olamamıştır (Wu 93).

Shulei Müziği (疏勒乐)

Kaşgar Müziği anlamına gelmektedir. Çin'in kuzey batısında yer alan Kaşgar bölgesinden gelen bir müzik çeşididir. Kuzey Wei Hanedanlığı hükümdarı Çin'in kuzeyinde yer alan kavimlerle ilişkiler kurmuş ve bu ilişkilerin sonucunda bu müzik türü Çin'e gelmiştir (Wu 93). Tang Hanedanlığı döneminde bu bölgenin Çinliler tarafından istila edilmesi ile bölgenin müziği başta Çin sarayı olmak üzere halk arasında da yayılmıştır.

Kanguo Müziği (康国乐)

Semerkant Müziği anlamına gelmektedir. Orta Asya'da yer alan Semerkant'tan Çin'e gelmiş bir müzik türüdür. Kuzey-Güney Hanedanlıkları dönemi, Kuzey Zhou Hanedanlığı hükümdarı Wu Huangdi'den sonraki dönemde Göktürk soyundan biri tarafından Çin'e getirilmiştir. Sui-Tang Hanedanlıkları döneminde de etkisi devam eden bir müzik türüdür (Wu 93).

Anguo Müziği (安国乐)

Orta Asya'da yer alan Buhara'dan gelmiş bir müzik çeşididir. Kuzey Wei Hanedanlığı döneminde, ülkenin batısında yer alan ülkelere özgü bir müzik türüdür. Daha sonraki dönemlerde Sarı Irmak'ın ortalarına kadar yayılmıştır. Sui Hanedanlığı döneminde de etkileri devam etmiş, oluşturulan müzik sistemi içerisinde yerini almıştır. Tang döneminde müzik alanındaki gelişmelerden etkilenmiş ve gelişme göstermiştir.

Funan Müziği (扶南乐)

Sui Hanedanlığı zamanında oluşturulan Dokuz Müzik Türü içerisinde *Tianzhu Müziği*nin altında yer almıştır. Bu müzik türünde müzik aletleri ve şarkı sözleri Hint müziği ile benzerlik göstermektedir. Bu sebeple ilk başlarda ayrı bir müzik formu olarak görülmemiş fakat Dokuz Müzik Türü oluşturulurken farklılıklar göz önünde bulundurularak ayrı bir müzik türü

olarak kaydedilmiştir. Tang döneminde oluşturulan On Müzik Türü içerisinde de yer almaya devam etmiştir (Ji 41-42).

Funan Müziği aynı zamanda saray kayıtlarında da bulunmaktadır. Yabancı kültürlerden gelen bir müzik türü olup, Çin müzik kültürü ile etkileşim içerisine girmiştir. Bu müzik türü ve diğer Çin müziğine giren yabancı müzik türlerinin Çin saray müziği üzerindeki etkileri uzun süre devam etmiştir. Müzik üzerindeki etkinin bu kadar belirgin olmasının sebebi; Sui-Tang Hanedanlıkları döneminde yabancı kavimlerle özellikle de kuzey ve kuzeybatıda bulunan Türk kavimleriyle yaşanan etkileşimin büyük olmasıdır (Cheng 43-44).

Gaoli Müziği (高丽乐)

Kore müziği anlamına gelmektedir. Bu müzik türü hem Sui Hanedanlığı döneminde oluşturulan Dokuz Müzik Türü içerisinde hem de Tang Hanedanlığı zamanında oluşturulan On Müzik Türü içerisinde yer almıştır. Resmî olarak saray müzik kayıtları içerisinde bulunmaktadır.

Bu müzik türü ilk olarak Kuzey Zhou Hanedanlığı döneminde Çin tarafından tanınmıştır. Sui-Tang Hanedanlıkları zamanına gelindiğinde ilk oluşturulan müzik kayıtları içinde yer almasa da daha sonraki dönemlerde müzik formları içine girmeyi başarmıştır. Zhenguan (贞观)'in²³ on altıncı yılında Tang müzik sistemine dâhil edilmiştir. Tang Xuanzong'un yönetime geçtiği dönemde bu müzik türüne büyük önem verilmiş ve gelişmesi için çaba harcanmıştır. Bu müzik türüyle ilgili olarak Tang Huiyao'da (唐会要) "Zhenguan'ın ortasında iki ülke yıkıldı, başka müzikler geldi. O günden sonra *Gaoli Müziği*nden yirmi beş melodi çalındı. Zhenyuan'in son döneminde o şarkılar öğrenildi, kıyafetler giyildi." denilmektedir (Tang Huiyao).

Tang döneminde oluşturulan müzik sistemi ve türleri incelendiğinde Çin müziği üzerindeki Türk müziği etkisi belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Oluşturulan on müzik türünden beş tanesi Türklere özgü müziklerdir. Bununla birlikte kalan beş müzik türünden üçü Çinlilere ait olup diğer ikisi yabancı devletlerin müzikleridir.

Sonuç

Çin müziğinde nota sistemi bulunmaktadır. Şarkılar armonik bir düzene sahiptir. Müzik aletleri de çok çeşitli, yapımı zor ve karmaşıktır. Çin toplumunun yaşam şekli müzik aletlerinin çeşitliliğinde de etkilidir. Çin halkı

yerleşik toplum yapısına sahip olduğu için bazı müzik aletlerinin boyutları taşımaya elverişli olmayacak kadar büyük ve ağırdır. Türk müzik aletleri basit malzemelerden yapılmaktadır ve karmaşık bir düzene sahip değildir. Çalarken çok belirgin nota sistemi olmayıp, çalan kişinin ruh hâline göre şarkıların ezgisi şekillenmektedir. Bu sebeple Çin toplumunun Türklerin müzik kültürünü benimsemesi uzun sürmemiştir (Huang 33).

Tang sarayında verilen davetlerde, törenlerde, kutlamalarda özellikle Türkistan bölgesinden getirilen dansçılar ve müzikleri önemli yere sahiptir. Jiu Tang Shu'da (70), "Zhou Wu Di (周武帝, 561-578), Göktürk (Tujue) asıllı bir kızla evlendiği zaman batı ülkelerinden pek çok kişi gelip onu tebrik ettiler. Bu arada Qiuci (Kuça), Shule (Kaşgar), An (Buhara) ve Kang (Semerkant) gibi yerlerden çok sayıda müzisyen Chang'an'a (Tang Hanedanlığının başkenti) geldiler." denilmektedir.

Sui Shu'da ise şöyle söylenmektedir:

Zhou Wu Di döneminde Qiuci (Kuça) asıllı Suzhi Po (苏祇婆) adında bir müzisyen Göktürk (Tujue) asıllı gelin adayı ile Çin'e gelmiştir. Bu kişi *Pipa* (琵琶) adındaki çalgıyı çok iyi çalabilen bir müzisyendir. *Pipa* çalarken yedi değişik ses (yedi nota) çıkarınca bunu nasıl yaptığını sordular. Şöyle yanıt verdi: Babam, Türkistan bölgesinde ün yapmış bir müzisyendir. Babadan oğula, nesilden nesile biz bu yedi notayı çok uzun zamandan beri iyi biliriz.

Bu dönemden itibaren Çinlilerin çok büyük ilgi gösterdikleri yedi nota sistemi, Çin müziği için bir dönüm noktası olmuştur. Yukarıda adı geçen müzisyen Suzhi Po'nun bazı kaynaklarda Kuça asıllı müzisyen Sucup Akari olduğu aktarılmaktadır (Hidayet Ekrem 116; Göher Vural 164-165).

Tang döneminin önemli generallerinden olan An Lushan (安禄山), Yingzhou'da yaşamıştır. Babası Semerkantlı, annesinin ise Türklerin (Tujue, 突厥) A Shi De (阿史德氏) soyundan geldiği aktarılmaktadır (Aktaş 172). An Lushan, asker olmasının yanı sıra *Hu* danslarını çok iyi bilen biri olarak anlatılmaktadır. Bunun yanı sıra imparator Tang Xuanzong'un gözde cariyelerinden olan Yang Guifei'in (杨贵妃) (asıl adı Yang Yuhuan'dır (杨玉环)) *Hu* danslarını çok iyi yapabilen bir dansçı olduğu bilgisi verilmektedir (Guan 44).

Tang döneminde halk arasında, azınlık etnik gruplara mensup birçok müzisyen bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili Tang dönemi şairlerinden Libai (李白), *Hu'ları Di Çalarken Dinlemek* (观胡人吹笛) adlı şiirinin bir bölümünde şöyle söylemektedir:

Hu'lar yeşim *di*'ler çalıyor, Yarısı Qin müziğinden.

Ekimde Wu Dağında gün ağarıyor, erik çiçekleri Jinting'e²⁴ düşerken.

Aynı dönem şairlerinden Gao Shi (高适), Wang Qi²⁵ İle Yumen Guan'da *Di Dinlemek* (和王七玉门关听吹笛) adlı şiirinin bir bölümünde şöyle söylemektedir:

Hu'lar kulenin²⁶ önünde *di* çalarken

Üst katta yalnızlık parlak ayda kaybolur.

Yine Tang dönemi şairlerinden Li He (李贺), *Ejderha Gecesi Şarkısı* (龙夜吟) şiirinin bir bölümünde Türkistan bölgesinde yer alan etnik gruplardan olan müzisyenler için şöyle söylemektedir:

Kıvrık saçlı *Hu* çocuklarının gözleri yeşil

Yüksek katlardan sessiz geceye bambu sesleri yükselir.

Müziğin yanı sıra şiirlerinde yabancı kavimlerin danslarından bahseden şairler de vardır. Bunlardan bir tanesi olan Wen Tingjun (温庭筠), *Soğuk Kuzey'de Chilei Şarkısı* (敕勒歌塞北) adlı şiirinde şöyle söylemektedir:

Chilei'in²⁷ altın duvarı, Yinshan'da hanedanlığın yaşı yok.

Çadırın dışında rüzgâr, kar, sarayın önünde ay ışığı parlar.

Qiang çocukları yeşim taşından borular çalar,

Hu kadınları çiçekli işlemeleriyle salınır.

Görüldüğü gibi; Türk kavimlerinin Çin müziğine etkisi sadece müzik ve dans üzerinde olmamış, edebiyat alanında da kendini göstermiştir. Tang Hanedanlığı Çin şiirine altın çağını yaşatan dönemdir. Dönemin en bilinen şairleri de Türklere ait müzikleri ve dansları konu alan eserler ortaya koymuşlardır. Bu durum müzik, edebiyat ve kültürel etkileşim alanındaki zenginliğin ve çeşitliliğin bir göstergesi olarak nitelendirilebilir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında yazarın herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Açıklamalar

- 1 Li Kuralları: Toplumsal hayatı düzenleyen kuralları ve tören kurallarını ifade etmek için kullanılmaktadır.
- 2 Türkistan: Çin'in Batı Bölgesi (西域) olarak adlandırdığı bölgedir. Tang döneminde Hanedanlığın kuzey, batı ve kuzey batı bölgelerinde yer alan devlet ve kavimlerin topraklarını nitelendirmek için kullanılmıştır.
- 3 *Hu* (胡), Çin'in kuzey ve kuzeybatısında yaşayan göçebe kavimlere verilen genel bir isimdir. Han Hanedanlığı döneminde Hunlar ve Tibetliler için kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde, Soğdlular, Türkler, Moğollar, Mançular ve Çin'in kuzeyinde ve kuzeybatısında bulunan halkları nitelendirmek için kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Kırilen).
Çin'in kuzey ve kuzeybatısında yaşayan göçebe kavimlerden Çin müziğine geçmiş olan bazı müzik aletlerinin isimlerinde *Hu* kelimesi yer almaktadır. Bu durum enstrümanın kökeni hakkında araştırma yapılırken dikkat edilmesi gereken noktalardan biridir.
- 4 *Di* (笛): Nefesli müzik aletleri grubunda yer almaktadır. Yedi ses deliğinden oluşan, yatay tutularak çalınan bir müzik aletidir. Araştırmacı Bai Haiyan (104), bu gruba giren müzik aletlerinden bahsederken; “Dik tutularak çalınan bambu flüte *Xiao*, yatay tutularak çalınan bambu flüte *Di* adı verilmektedir.” demektedir. Tang döneminde uzunlukları ve özellikleri farklı olan dört *di* çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan biri yeşim taşından diğeri ise oyma taşlardan yapılmaktadır. Diğer iki grup *di* ise bambudan yapılmaktadır. Bu durum Tang döneminde *di* yapımında kullanılan malzemeler hakkında bilgi vermektedir. Bu dönemde *di*'nin ses renginde değişiklikler olmuştur. Tang döneminde bu müzik aletine bir zar ekleyerek sesinin değişmesini sağlayan ilk kişi Liu Xiyang (刘系应)'dir. Bambu *di*'nin üfleme deliği ve parmak delikleri arasına bir zar deliği açmış, dilin içine bambu kamışın duvarına bir kat zar yerleştirmiştir. Böylelikle ses kalitesinin daha güçlü; sesin daha net ve anlaşılır, sanatsal açıdan daha zengin olmasını sağlamıştır. *Di*'yi batı tarzı yan flütten ayıran en belirgin özellik yapılandırılan bu zarın ses üzerindeki etkisidir (Bai 104). *Di*, farklı kaynaklarda ney, flüt, düdük olarak isimlendirilmektedir. Eberhard (69) *di*'nin Türkçe karşılığını *flüt* olarak belirtmektedir. Ancak müzik aletinin hangi özellikleri doğrultusunda bu benzetmenin yapıldığına dair bilgiye rastlanmamıştır.
- 5 *Pipa* (琵琶 *pipa*): Armut gövdeli, dik tutularak çalınan, *kopuz* benzeri bir müzik aletidir. Standart *Pipa* da dört tel bulunurken bazılarında tel sayısı beştir.
- 6 *Konghou* (箜篌): Telli bir müzik aletidir. Günümüzde Çin arpa da denilmektedir. Bilinen arp türünden farklı ses tablasına ve tel sayısına sahiptir. Arp'da teller yatay bir ses tablası üzerine dikey şekilde tek sıra halinde dizilirken; *Konghuo*'da teller, birbirine paralel iki sıra halinde dizilmektedir. Paralel teller arasına yerleştirilmiş armut biçiminde ahşap bir ses tablası bulunmaktadır.

- 7 *Xiao* (箫): Dik tutularak çalınan bir çeşit üfleme müzik aletidir. Uygurlar bu müzik aletini *burğa* olarak adlandırmaktadır. İlk ortaya çıktığı dönemlerde büyük baş hayvan ve keçiboynuzundan yapılmıştır, daha sonraki dönemlerde bakırdan yapılmaya başlanmıştır. 20-30 cm. uzunluğunda, parmak deliği olmayan bir müzik aletidir (Arslan ve Öger 14-15).
- 8 *Sheng* (笙): Birçok tüpten oluşan nefesli bir müzik aletidir. Qin öncesi dönemde, *sheng* tüplerinin sayısı 12 veya 18'dir. Tang ve Song Hanedanlıkları döneminde *sheng* tüplerinin sayısı 17 veya 19'a yükseltilmiştir.
- 9 *Bo* (铍): Kelime olarak zil anlamına gelmektedir. Genel olarak farklı boyutlarda ve bakır malzemeden yapılmaktadır. Yuvarlak şekildedir ve çift olarak çalınmaktadır. Sui döneminde oluşturulan Dokuz Müzik Türü içerisinde yer alan *Tianzhu* Müziğinde yaygın olarak kullanılan bir müzik aletidir. *Tianzhu* Müziğinin Dokuz Müzik Türü içerisine girmesiyle bu müzik aleti de Çin müziğinde yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Tang döneminde oluşturulan On Müzik Türünün yedisinde bu müzik aleti kullanılmaktadır.
- 10 734 yılında Bilge Kağan'ın ölümünün ardından II. Göktürk Kağanlığı zayıflamaya başlamıştır. Bu durumu fırsat bilen ve askerî gücü olan boylar isyan çıkarmıştır. Çıkan isyanlar sonucunda Basmıllar, Uygurlar ve Karluklar birleşerek II. Göktürk Kağanını öldürmüştür. Uygurlar ve Karluklar, Basmılların reisini yönetici olarak seçmiştir. Uygurlar doğu kanadı yabguluğu, Karluklar batı kanadı yabguluğu olarak belirlenmiştir. Bu üç boy, Tang Hanedanlığının desteğini alarak II. Göktürk Kağanlığını 744'te ortadan kaldırmıştır. Ayrıntılı bilgi için bk. (Ce Fu Yuan Gui; Taşağıl, *Çin Kaynaklarına Göre* 67-68).
- 11 İkilme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır. İkilme Osmanlıcada "atf-ı tefsiri"; Fransızcadada "redoublement, hendiadyoin"; İngilizcede "reduplication dual, hendiadyoin"; Almancada "Verdoppelung, Zwillingformen, Hendiadyoin" terimleriyle karşılaşılır (Toprak 277).
- 12 Pentatonik ölçek, oktav başına beş nota bulunan müzikal bir ölçekdir.
- 13 *Shuqin* (竖琴): Arp müzik aletinin Çince karşılığıdır. Çin arpından farklı olarak tek sıra hâlinde dizilmiş kırktan fazla telden oluşmaktadır.
- 14 Gökenç Gülez (26), Tang Taizong'un birçok alanda yaptığı reformların yanı sıra, çoklu kültür etkileşimi ve din konusundaki hoşgörüsü ile de dikkat çektiğinden bahsetmektedir.
- 15 *Su Müziği* (俗乐): Saray müziğinin dışında, halk arasında yaygın olan müzik türüdür. *Su* kelimesi "halka ait" anlamının yanı sıra "ayak takımı, zevksiz, kaba, basit" anlamına da gelmektedir.

- 16 Çin Davulu: metal bir gövdeye sahiptir. Türk davullarının aksine üst kısmında deri değil saç gibi ince metalden bir malzeme bulunmaktadır. Küçükükü büyüükü birçok boyutta Çin davulu bulunmakta ve sopa ile çalınmaktadır. Bu davullar aynı zamanda haberleşme görevi de görmektedir.
- 17 *Yan Müziği* (燕乐), söylenişi aynı fakat Çince yazılışı farklı olan *Yan Müziği* (宴乐) şeklinde de kullanılmaktadır.
- 18 Kaiyuan (开元): Tang Xuanzong'un hükümdarlığının ilk yirmi sekiz yılına (713-741) verilen addır. Sonraki on dört yılına (742-756) Tianbao (天宝) adı verilmektedir.
- 19 *Nao* (铙): Farklı boyutlardaki zillerin genel adıdır. Vurmalı müzik aletleri sınıfına girmektedir. Şekil olarak daha önce bahsettiğimiz *bo* adı verilen müzik aletine benzemektedir. *Bo*'dan farkı ortasındaki çıkıntının daha küçük olmasıdır. Farklı boyutlarda ve amaçlarda kullanılmaktadır. Müzik aleti olmasının yanı sıra haberleşme, ikaz ve savaş sırasında taktik verme amacıyla davullarla birlikte kullanılmıştır.
- 20 *Zhong* (钟): Çan anlamına gelmektedir. Farklı boyutlardaki çanları nitelemek için kullanılmaktadır. Bakır ya da demir malzemenen yapılmaktadır. Bir yükseltiye asılarak sopa ile çalınmaktadır.
- 21 *Qing* (磬): Kıvrımlı bir şekilde kesilmiş taş veya yeşim taşından yapılmış, sopa ile çalınan bir tür çan.
- 22 Bai Mingda (白明达), Sui imparatoru Sui Yangdi' nin yeni bir saray müziği tarzı ortaya çıkarması için görevlendirdiği bir müzisyendir. Kuça şehrinde doğduğu aktarılan müzisyenin adının Akari Manda olduğu söylenmektedir (Hidayet Ekrem 117).
- 23 İmparator Tang Taizong'un yönetiminin 627-649 yılları arasında geçen süreyi anlatmak için kullanılmaktadır.
- 24 Jingting Dağı (敬亭山): Günümüzde Xuancheng şehri sınırları içerisinde yer alan bir dağ adı.
- 25 Wang Qi (王七), Gao Shi ile aynı dönem şairlerinden olan Wang Zhihuan'ı (王之涣) ifade etmek için kullanılmıştır.
- 26 Şiirde geçen Shu Lou (戍楼) kelimesi, sınır bölgesinde yer alan muhafızların gözetleme kulesi veya garnizon binası anlamına gelmektedir.
- 27 Chilei, Dingling olarak da adlandırılan eski bir Türk kavmidir. Tarihî kaynaklarda Dingling olarak ifade edilmektedir ve yaygın kullanımındır.

Kaynakça

- Aktaş, Şükrü. "Tang Hanedanlığında Bir Türk: An Lushan (安禄山)." *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, no. 58, 2022, ss. 169-189.
- Arslan, Mustafa, ve Adem Öger. "Uygur Türklerinden Bazı Çalgılar ve Çin Kültürüne Etkisi." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies*, vol. VIII, no. 2, 2008, ss. 9-16.

- Bai, Haiyan. “Tangdai Di Le Yishu Jiqi Shenmei Yishi.” *Journal of Art College of Inner Mongolia University*, vol. 2007-4, 2007, pp. 103-106.
- Baykuzu, Tilla Deniz. “Hun Flütünden On Sekiz Şarkı.” *Türk Musiki Atlası I*, Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi, 2019, ss. 123-131.
- “Ce Fu Yuan Gui, 971. Bölüm.” *Chinese Text Project*. 16 Ekim 2016. <<http://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=813551&remap=gb>>.
- Cheng, Xiaochan. “Funan Yue Shi Tang Jiu, Shi Bu Yue Zhiyi Ma?” *Da Wu Tai*, no. 10, 2010, pp. 43-44.
- Corbett-Smith, A. “The Chinese and Their Music.” *Music Times*, vol. 53 no. 835, 1912, pp. 573-575.
- Çandarlıoğlu, Gülçin. *İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2003.
- Eberhard, Wolfram. *Çin Tarihi*. Türk Tarih Kurumu, 1995.
- Eberhard, Wolfram. *Çin’in Şimal Komşuları*. Çev. Nimet Ulutuğ, Türk Tarih Kurumu, 1996.
- Giraud, Rene. *Gök Türk İmparatorluğu İleriş, Kapgan ve Bilge’nın Hükümdarlıkları (680-734)*. Çev. İsmail Mangaltepe, Ötüken Neşriyat, 1999.
- Göher Vural, Feyzan. *İslamiyetten önce Türklerde Kültür ve Müzik Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri*. Öküken Neşriyat, 2016.
- Göher Vural, Feyzan, ve Sefer Solmaz. “Türk Tarihinden Örneklerle Manas Destanı’nda Müzik Türleri.” *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, vol. Güz.44, 2018, ss. 298-302.
- Gökenc Gülez, Sema. “Çin’in Altın Çağı’nda “İmparator Tizong ve Yönetim Stratejisi”” *Tarihte Diplomasi*, ed. Can Eyüp Çekiç, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları No: 33, 2022, ss. 25-35.
- Gömeç, Saadettin. *Türk Kültürünün Ana Hatları*. Akçağ Yayınları, 2006.
- Guan, Shiguang. *Tangren Dayou Huqi*. Nongcun Duwu Chubanshe, 1992.
- Hidayet Ekrem, Nuraniye. “Dunhuang Müzik Notaları.” *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, vol. 9, no. 1, 2012, ss. 101-159.
- Huang, Xinya. *Xiaoshi De Taiyang, Tangdai Chengshi Shenghuo Changjuan*. Hunan Renmin Chubanshe, 2006.
- İnayet, Alimcan. “Türklerin Çin Kültürü Üzerindeki Etkileri.” *Türkler Ansiklopedisi*, 4. cilt, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss. 63-80.
- Ji, Lian kang. “Tangdai Jiu 、 Shi Bu Le Zhong Bing Wu “Funan Yue”.” *Renmin Yinyue*, no. 11, 1984, pp. 41-42.
- Jiao, Xiaoping. *Tang San Cai*. Jilin Wenshi Chubanshe, 2010.
- “Jiu Tang Shu, 29. Bölüm, Müzik Kayıtları.” *Chinese Text Project*. 25 Mart 2020. <<https://ctext.org/library.pl?if=gb&file=61324&page=74&remap=gb>>.

- “Jiu Tang Shu, 29. Bölüm, Müzik Kayıtları.” *Chinese Text Project*. 25 Mart 2020. <<https://ctext.org/library.pl?if=gb&file=61324&page=70&remap=gb#%E9%BE%9F%E5%85%B9>>.
- Kaufmann, Walter Arnold. *Musical References In The Chinese Classics Detroit Monographs In Musicology Series No: 5*. Harmonie Park Press, 1976.
- Kıldıroğlu, Mehmet. *Kırgızlar ve Kıpçaklar*. Türk Tarih Kurumu, 2013.
- Kırilen, Gürhan. *Çin Klasik Metinlerinde Yabancılar: Yi, Di, Rong Ve Hu Terimleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2012.
- Moore, J. Kenneth. “Music and Art of China.” *Heilbrunn Timeline of Art History*, 2009, paragraf 12.
- Moule, Arthur Christopher. “Chinese Music.” *The Musical Times*, vol. 48, no. 769, 1907, pp. 163-166.
- “Sui Shu, 14. Bölüm, Müzik Kayıtları.” *Chinese Text Project*. 16 Mart 2020. <<https://ctext.org/library.pl?if=en&file=79718&page=127&remap=gb#%E7%90%B5%E7%90%B6>>.
- “Tang Huiyao, 33. Bölüm.” *Chinese Text Project*. 15 Mart 2021. <<https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=844491&searchu=%E5%B0%BD%E5%BE%97%E5%85%B6%E4%B9%90&remap=gb>>.
- Taşagıl, Ahmet. *Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları (M.Ö. III-M.S. X. Asır)*. Türk Tarih Kurumu, 2004.
- Taşagıl, Ahmet. *Gök-Türkler I-II-III*. Türk Tarih Kurumu, 2012.
- Toprak, Funda. “Harezmi Türkçesinde İnkilemeler.” *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, vol. 5, no. 2, 2005, ss. 277-292.
- You, Du. “Tong Dian, Müzik Kayıtları, Oturan ve Ayakta Duran Bölümlerin Dansları.” *Chinese Text Project*. 12 Mart 2020. <<https://ctext.org/dictionary.pl?if=gb&id=560528&remap=gb> ve <https://ctext.org/tongdian/146/zhs>>.
- Wu, Guodong. *Zhongguo Gudai Yinyue*. Shangwu Yinshuguan Chubanshe, 2005.
- Xie, Jianping. *Yuwu Yuhua*. Nanjing Daxue Chubanshe, 2009.
- Xu, Lianda. *Tang Chao Wenhushi*. Shanghai Fudan Daxue Chubanshe, 2003.

Chinese Music of the Tang Dynasty And The Effects Of Turkish Music to Chinese Music*

Nuray Pamuk Öztürk**

Abstract

Tang Dynasty, was the main period of cultural and literary wealth in Chinese history. In this period, apart from the military struggles with the Turkish tribes, the reflections of Turkish culture on Chinese culture are also very evident. Music, which is one of them, constitutes the main subject of our study. Since the Turkish tribes cover a wide geographical area, the subject is limited to the musical cultures of the Gokturks, Uyghurs and Kyrgyzs, whose interaction is the most. First, we gave information about the musical cultures of these three Turkish tribes, then explained the Chinese music of the Tang period and focused on the influence of the Turkish tribes music on Chinese music. With the influence of Turkish music Chinese music entered a period in which new music systems were formed, many musicians were raised, renewed and enriched. In this period, Ten Musical Types, five of which belong to Turkish music culture, were created; many Turkish musicians became famous in the Tang dynasty; new music systems were taught at the Imperial Academy of Music and many of these musicians who learned the new music systems were assigned to the palace orchestra, new music types, musical instruments and dances were admired and spread among the Chinese people.

Keywords

Tang Dynasty, Gokturks, Uyghurs, Kyrgyzs, Turkish Music, Chinese Music, Cultural Interaction.

* This article is adapted from a part of the master's thesis titled "The cultural influences of Turks upon the Chinese in the Period of Tang Dynasty of China".

Date of Arrival: 13 April 2021 – Date of Acceptance: 27 April 2022

You can refer to this article as follows:

Pamuk Öztürk, Nuray. "Tang Hanedanlığı Dönemi Çin Müziği ve Türk Kavimlerinin Çin Müziğine Etkileri." *bilig*, no. 105, 2023, pp. 55-78.

** Assist. Prof. Dr., Selcuk University, School of Foreign Languages, Department of Chinese Translation and Interpreting – Konya/Türkiye
ORCID: 0000-0001-8186-8116
nuray_pamuk@hotmail.com

Китайская музыка династии Тан и влияние тюркской культуры на китайскую музыку*

Нурай Памук Озтюрк**

Аннотация

Династия Тан была главным периодом культурного и литературного богатства в истории Китая. В этот период, помимо военной борьбы с тюркскими племенами, также очень очевидны отражения тюркской культуры в китайской культуре. Музыка, как один из элементов культуры, составляет основной предмет нашего изучения. Поскольку тюркские племена охватывают широкий географический ареал, тематика ограничивается музыкальными культурами гоктюрков, уйгуров и кыргызов, взаимодействие которых наиболее интенсивно. В начале нашего исследования дана информация о музыкальных культурах этих трех тюркских племен, вслед за этим описывается китайская музыкальная культура периода Тан и анализируется влияние музыки тюркских племен на китайскую музыку. Под влиянием тюркской музыки китайская музыка вступила в период, когда формировались новые музыкальные системы, многие музыканты воспитывались, обновлялись и обогащались. В этот период были созданы десять музыкальных типов, пять из которых принадлежат тюркской музыкальной культуре; многие тюркские музыканты прославились при династии Тан; новые музыкальные системы преподавались в Императорской музыкальной академии, и многие из этих музыкантов, изучивших новые музыкальные системы, были назначены в дворцовый оркестр, новые виды музыки, музыкальные инструменты и танцы вызывали восхищение и распространялись среди китайцев.

Ключевые слова

Династия Тан, гоктюрки, уйгуры, кыргызы, тюркская музыка, китайская музыка, культурное взаимодействие.

* Данная статья написана на основе одной из глав магистерской работы «Культурное влияние тюрков на китайцев в период династии Тан».

Поступило в редакцию: 13 апреля 2021 г. – Принято в номер: 27 апреля 2022 г.

Ссылка на статью:

Pamuk Öztürk, Nuray. "Tang Hanedanlığı Dönemi Çin Müziği ve Türk Kavimlerinin Çin Müziğine Etkileri." *bilig*, no. 105, 2023, pp. 55-78.

** Д-р, Сельджукский университет, Школа иностранных языков, кафедра китайского письменного и устного перевода – Конья/Турция

ORCID: 0000-0001-8186-8116

nuray_panuk@hotmail.com